

in Friesland was de protestants-christelijke zuil zeer sterk. Daar staat tegenover dat Vlas' economische visie op het Groene Kruis verhelderend werkt en hij helder maakt hoe de rol van de overheid in de gezondheidszorg geleidelijk sterker werd. Planning en financiering vereisten de noodzaak tot kostenbeheersing en in 1972 fuseerden de diverse kruiswerkorganisaties. In 1980 verloor het Friese Groene Kruis het verenigingskarakter. Vlas schreef er een boeiend proefschrift over.

Gerben E. de Vries

J. de Roos, *Besturen als kunst. Lokale sociaal-democraten 100 jaar verenigd* (Amsterdam: Centrum voor lokaal bestuur, Wiardi Beckman stichting, 2002, 264 blz., € 5,-, ISBN 90 72575 73 3).

Daar zaten ze dan bij elkaar, op Tweede Kerstdag 1901, 's morgensom 10 uur in een onverlicht zaaltje van de Buitensociëteit in Zwolle. Gehuurd voor 5 gulden, want meer mocht het niet kosten. Negentien raadsleden van de SDAP. Ze vonden dat het tijd werd om de eenheid te smeden tegen de boze, kapitalistische buitenwereld. Uit die bijeenkomst van rode raadsleden (allemaal mannen, voor vrouwen was er nog geen plaats aan de bestuurstafel) ontstond de vereniging, die honderd jaar later nog altijd bestaat. Ze heet nu Centrum voor lokaal bestuur (CLB).

Jan de Roos, historicus en medewerker van het CLB, heeft de geschiedenis van de bestuurdersorganisatie opgetekend in het boek *Besturen als kunst*. Het bevat veel verrassends over de lokale politiek in de afgelopen eeuw. Tevens staan er fraaie portretten in van bekende SDAP-kopstukken, zoals Wibaut, Ankersmit, Tak en Ed Polak. De naoorlogse secretarissen van de bestuurdersorganisatie komen ook aan bod. Verder zijn er levensschetsen van bekende en minder bekende politici in dit vuistdikke boek. Zoals wethouder Eiske ten Bos-Harkema uit Gasselte, die wegens belediging een maand gevangenisstraf kreeg, en de rode wethouder Gerrit Schotveld uit Almelo. De Roos portretteerde verder veel burgemeesters, waaronder ook diverse vrouwen uit de jaren tachtig. Opmerkelijk is het verhaal over het Oostgroningse dorp Finsterwolde, waar PvdA-burgemeester Harm Tuin in de clinch raakte met de communisten. Hij bestuurde twee jaar het dorp in zijn eentje als regeringscommissaris.

De Roos beschrijft dit uitvoerig aan de hand van nog niet eerder geraadpleegde dossiers van het ministerie van binnenlandse zaken en van de binnenlandse veiligheidsdienst. De Roos stelt in zijn voorwoord dat de tijd voor het schrijven van deze jubileumuitgave beperkt was. Bij lezing blijkt dat de auteur duidelijke keuzes heeft gemaakt en daarbij reeds bewandelde paden links heeft laten liggen. In plaats daarvan richt hij zich op enkele niet eerder beschreven gebeurtenissen en personen. Vele, vaak grappige, anekdotes hebben de tekst gepeperd. Door deze aanpak kan de lezer af en toe verrast worden. Toch zijn er ook onderwerpen die ik mis. De vernieuwingsoperatie van Felix Rottenberg bijvoorbeeld, die immers veel nieuw bloed, juist ook in het lokale bestuur, wilde brengen. Waar zijn de lotgevallen van deze nieuwelingen, waarvan er velen in stilte weer verdwenen zijn, moe geworden van de zinloze pogingen om geaccepteerd te raken in het versteende lokale partijbastion. Ook andere nieuwkomers mis ik, de eerste allochtone raadsleden, waar zijn zij? Wel wordt er aandacht besteed aan de opkomst van vrouwen in het lokale bestuur op alle niveaus.

Besturen als kunst bevat 130 foto's, die veel lokale grootheden uit een grijs verleden tonen. Een vondst is ook om het boek regelmatig op te vrolijken met stukjes uit oude kranten, ingeko-

men briefjes en nota's. Grappig is ook het briefje aan Hare Majesteit met het verzoek de vereniging te erkennen. Het boek is gebonden en bevat een bronnenopgave en een register, dat, hoewel zeer beperkt, toch aanknopingspunten biedt voor verdere studie.

Paul Hendriks

R. Efdée, *Bank & Bercoöp. Een bank in haar omgeving* (Oldeberkoop: Bank Bercoop, 2002, 208 blz., ISBN 90 6466 112 X).

De kleinste zelfstandige bank van Nederland — Bank Bercoop — bestond in 2002 honderd jaar. Zo'n gelegenheid is een herinneringsboek waard. In een viertal hoofdstukken, die elk 25 jaar bestrijken, wordt volgens het voorwoord 'het ontstaan en de ontwikkeling van een coöperatieve bank en haar plaats in de gemeenschap van Oldeberkoop en omgeving' geschetst (6). Aan het begin van elk hoofdstuk staat kort wat daarin wordt behandeld.

Al lezend wordt het de lezer duidelijk dat de geschiedenis van de bank ondergeschiedt is gemaakt aan die van haar omgeving. Alleen in het laatste hoofdstuk, dat de periode 1977-2002 behandelt, staat de bank echt centraal. Dat wil niet zeggen dat de andere hoofdstukken niet interessant zijn. Daarin valt de geschiedenis van een dorp te lezen vanaf 1902 tot ongeveer 1977. In die tijd is er veel veranderd. Van een klein agrarisch gehucht is Oldeberkoop veranderd in een dorp dat allerlei 'plattelandsproblemen' kent: de jeugd/jongeren verlaten hun geboortegrond, vergrijzing slaat toe, de sociale cohesie neemt af en er is een afnemend belang van de landbouw. In dezelfde jaren verschuift de bank haar activiteiten van het voornamelijk verstrekken van kredieten tot de financiële dienstverlening van een volwaardige moderne bank. In de loop der jaren heeft de bank sterk bijgedragen aan de ontwikkeling van Oldeberkoop. Boeren- en andere landbouwbedrijven werden ondersteund met kredieten en verenigingen kregen subsidies.

In de tekst worden veelvuldig citaten gebruikt; sommige daarvan zijn in het Fries, hetgeen voor iemand die de Friese taal niet machtig is, niet altijd even begrijpelijk is. Ook staat boven sommige pagina's een spreekwoord of gezegde, dat (waarschijnlijk altijd) betrekking heeft op geld. Zo is het gezegde 'De eerste klap is een daalder waard' (140-141) te begrijpen. Moeilijker wordt het met 'De iene kin mear mei de ponge as de oare mei it jild.' (72-73) Overigens is de samenhang tussen die gezegden en de tekst zelf niet duidelijk.

De opmaak van het boek is overzichtelijk. Ongeacht of er illustraties op een pagina staan, de bladspiegel is op alle bladzijden gelijk. De voetnoten staan verrassenderwijs niet onderaan de pagina maar in de linker- of rechtermarge. Tekstueel kunnen wel enkele aanmerkingen worden gemaakt. Sommige paragrafen kennen een ongelukkige opbouw. De paragraaf wordt begonnen met een stellende zin, zoals 'De Voorschotbank ontkomt niet aan de oorlogsprikelen.' Deze stelling wordt direct gevolgd door: 'In de loop van de oorlog wordt kassier Scheenstra opgenomen in het ziekenhuis.' (103) Pas enkele zinnen daarna komen de gevolgen van de oorlog aan de orde. Andere stellingen worden onvoldoende uitgewerkt: in 1951 wil de bank een subsidie van f250,- geven aan It Fryske Gea. De hierop volgende verklarende zin roept nogal wat vraagtekens op: 'Voor It Fryske Gea is het jammer dat de andere coöperaties ... niet meedoen, want (cursivering M. A. de Winter) daarom verlaagt de bank ... het toegezegde bedrag.' (115-116) De exacte reden waarom de subsidie wordt verlaagd, blijft onduidelijk. Want: waarom heeft de bank in reactie op het uitblijven van andere sponsors het subsidiebedrag eigenlijk niet verhoogd? Door verlaging van het bedrag zal It Fryske Gea niet echt zijn gehol-